№ 234 ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 21 1901 ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 21 № 234

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարուան 6 ռուբ.
Առանձին համարը 5 կոպէկ։
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակնօրեայ զրոյց. Նամակ Բագուից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. Մանրանիւթ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Օդաբուժութիւն.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑ

«Մշակը» անաստուած է»...

Այսպէս վճռեցին եւ յայտարարեցին Սալմաստի առօրինների մէջ հոգու փրկութիւն որոնող կաթոլիկ միսիոնարները։

Ինչո՞ւ է «Մշակը» անաստուած.—Որովհետեւ նա գիտէ, թէ ինչ պատճառներ են առօրինների հոգիները փրկող կաթոլիկ կրօնաւորները։ Գիտէ էր եւ ճանաչել նրանց, պէտք էր նրանց չանձերը բարձրացնել, եւ այն ժամանակ «Մշակը» անաստուած չէր լինի, այլ ընդհակառակն, շատ աստուածավախ։

Սա մի շատ հին իրողութիւն է։ Պէտք է պաշտել Աստուածուն. Բայց որ Աստուածուն—կղերի եւ միայն կղերի Աստուածուն. Դուք կը համարձակվէք Աստուած ճանաչել կղերի հրահանգներից ու հասկացողութիւններից դուրս, եւ դուք անպատճառ անաստուած էք։ Եւ մարդկութիւնը որքան է տանջվել այս կղերական վճիռներից...

«Մշակը» անաստուած է։ Մի երեք կամ չորս դար առաջ, եթէ գոյութիւն ունենար «Մշակ», նա պիտի սարսափէր կաթոլիկ հոգեւորականութեան այդ վճռից։ Անաստուած է «Մշակը». ուրեմն... խարոյկներ, դահիճներ բերէք։ Ինկվիզիցիան կիմանար, թէ ինչպէս գործադրէր այդ վճիռը, եւ «Մշակից», ի հարկէ, մի բուռն մոխիր միայն կը մնար։

Բայց այժմ այդ վճիռը միայն ծիծաղ է պատճառում։ Այժմ նա միայն պատիւ է բերում։ Ի՞նչ կը լինէր, եթէ մենք Սալմաստի կաթոլիկ «հայրերի» համար անաստուած չը լինէինք։ Ահա ինչ կը լինէր, ընթերցող։ Իրանք, Սալմաստի հոգիները փրկող այդ կրօնաւորները, անկասկած, շատ աստուածասէր են, երկնքի բանալիներն ունեն իրանց գրպանում։ Բայց տեսէք ինչ են անում։ Հայոց մի լրագիր համարձակութիւն է ունենում չը հաւանել այդ «հայրերին»։ Եւ Աստուծու այդ հաւատարմատարները, իբրեւ պատասխան վերցնում են ու մաուքութիւն են գրում Պարսկաստանի ամբողջ հայութեան վրայ։

Մատնում են բացարձակ, լրագրութեան միջոցով, մատնում են ամենաստոր կերպով։ Քաղաքական մատնութիւն են անում. հասկանո՞ւմ էք, ընթերցող, մահմեդական մի երկրում, ուր առանց այդ էլ քրիստոնեաները «շներ» են՝ քրիստոնեայ կղերը, Աստուծու հաւատարմատարը, երկնքի դռնապանը մատնում է մի ամբողջ խեղճ ժողովուրդ...

Ահա Սալմաստի կաթոլիկների Աստուածը։ Եւ պատիւ չէ՞, որ մենք չունենք այդպիսի Աստուած, որ մենք առանց այդպիսի Աստուծու ենք ապրում։

Շատ եւ շատ լաւ են արել Սալմաստի միսիօնարները, շտապելով «Մշակը» անաստուած հրատարակել։

Այո, այո, մատնիչներ, հոգի սեւացնողներ, հոգի գերողներ, մենք միշտ ձեզ համար անաստուած պիտի լինենք, մենք երբէք չը պիտի երկրպագենք ձեր Աստուծուն...

—

Բայց թողնենք Սալմաստի միսիօնարներին։ Վերցնենք փաստը ընդհանուր տեսակէտից։ Կղերը կղեր է ամեն տեղ։ Եւ թող հայ կղերը չը պարծենայ, թէ ինքը աւելի ազատամիտ է, աւելի զերծ է կաստայական ֆանատիկոսութիւնից։

Զարմանո՞ւմ էք, որ կաթոլիկ կղերը «Մշակի» դէմ այդքան կատաղած է։ Ինչո՞ւ զարմանալ, երբ երեսուն տարի շարունակ նոյն վերաբերմունքը տեսնում ենք հայ հոգեւորականութեան կողմից։ Ի՞նչն է խելքից հանել Սալմաստի կաթոլիկներին։—Այն, որ «Մշակը» քննադատում է, մերկացնում է։ Բայց մեր այս «յանցանքների» համար մենք շատ վաղուց հայ կղերի կողմից էլ դատապարտված ենք իբրեւ անաստուած, անկրօն եւ այլն եւ այլն։

Սկզբունքը մի եւ նոյն է ամեն տեղ—կղերականութեան սկզբունք։ Դիպէք կղերի շահերին, խօսեցէք նրա արատների մասին,—եւ դուք միշտ անաստուած էք, անկրօն էք։ Մեզանում կղերը դեռ մի ուրիշ առհագին արտօնութիւն էլ է իւրացրել։ Նա համարում է իրան ազգութեան վահան.—առանց նրան չը կայ ազգ։

Եւ այդ պատճառով, երբ դուք մերկացնում էք նրա վատութիւնները, դուք ոչ միայն անաստուած էք, այլ եւ... ազգակործան։

Սա աւելի սարսափելի մի վճիռ է, քան այն, որ դրել են Սալմաստի կաթոլիկները։ Բայց մենք դարձեալ չենք վախենում։ Մենք դարձեալ գիտենք, որ այստեղ ոչ Աստուծու, ոչ էլ ազգի հարց կայ, այլ միայն կղերի շահեր, կղերի գրպան։ Եւ մենք դարձեալ ծիծաղում ենք։

Ի՞նչպէս չը ծիծաղել։ Մի եպիսկոպոս, մի վարդապետ փաչայութիւն է անում ժողովրդի գլխին, ոտնակոխ է անում նրա նուիրական իրաւունքները։ Մենք խօսում ենք,—եւ մեզ անուանում են անաստուած, ազգակործան։

Վատնում են եկեղեցական դրամները, ժողովրդի նուիրաբերութիւնները մտնում են գողերի, յափշտակողների գրպանը. չը կայ հաշիւ, չը կայ պատասխանատուութիւն։ Մենք խօսում ենք,—եւ մեզ համար պատրաստ են անաստուած, ազգակործան անունները։

Ագահ, անաստուած մարդիկ փախցնվում են ասպարէզից, բացարձակ անարժանները, անբարեխիղճները, արատաւորները կամ պարզապէս անընդունակները փաթաթվում են ժողովրդի վզին։ Խօսում ենք, եւ անաստուած ենք։

Ի՞նչ զարմանալի հանգամանք։ Մի որ եւ է տգէտ, բայց ճարպիկ, շողոքորթ տէրտէր հաբիւր ու մի մութ միջոցներով կարող է առաջ գնալ, այնքան առաջ, որ նրան կը տան նոյն իսկ ամբողջ ազգի ճակատագրի հետ խաղալու իրաւունքը։ Նա աստուածապաշտ է, նա ազգասէր է, իսկ մենք, նրան մերկացնողներս, անաստուած ենք եւ ազգակործան։

Ազգասիրութիւն... Ի՞նչ հեշտ բան է եղել դա։ Ծածկեցէք մեղքերն ու յանցանքները, ոչ միայն թողէք, որ ուտող ուտողի ետեւից, քանդող քանդողի ետեւից լինի, այլ եւ գովեցէք, փառաբանեցէք նրանց, ասացէք, որ նրանք մեր յոյսն են, մեր փրկութիւնն են։ Եւ դուք կը ստանաք ձեր վարձը։ Դուք ճաշի, խորհրդակցութիւնների սեղանի գլխին նստած կը լինէք, դուք ամենահոյակապ ազգասէր կը հռչակվէք, եւ ձեզ վրայ կը թափվեն ուշադրութեան եւ շնորհակալութեան շատ ազդու, շատ չօչափելի նշաններ...

Իսկ ազգ կործանելը։ Օ՜, լաւ իմացէք, մի որ եւ է տգէտ վարդապետ, մի որ եւ է շահամոլ եւ փառամոլ եպիսկոպոս աւելի լաւ են հասկանում ազգը պահելու ու պահպանելու գաղտնիքը, քան մենք։ Այդ վարդապետը կամ եպիսկոպոսը կարող է ուտել, քանդել, մոլորեցնել, թշուառացնել, բայց միշտ յօգուտ եւ ի փառս ազգի։ Իսկ մենք, որ պահանջում ենք յանցաւորների պատիժ, իշխանաւորների բարեխղճութիւն, մենք, որ բաց ենք անում ժողովրդի աչքերը, ցոյց ենք տալիս թէ ինչ անդունդի ծայրին է նա կանգնած,—մենք, այո, ազգ կործանողներ ենք։

Դատեցէք կղերական այդ հայեցակէտից, եւ դուք կը գտնէք, որ մենք շատ տարօրինակ մարդիկ ենք։ Մենք մեզ նուիրել ենք ժողովրդին ծառայելու գործին, աշխատում ենք նրա համար, մեր իղձը նրա առաջադիմութիւնն է, մեր մխիթարութիւնը—նրա բարօրութիւնն է։ Եւ այնու ամենայնիւ, մենք կործանում ենք ազգը, մենք քանդում ենք եկեղեցին, մենք անաստուած ենք։

Ի՞նչպէս է, որ մենք չենք հասկանում այդ։ Հօ դժուար բան չէ հասկանալը։ Բաւական կը լինէր եթէ մենք դիմէինք մի որ եւ է գիշակեր, կաշառակեր, տգէտ, հազիւ կարդալ իմացող հոգեւորականին,—եւ նա ցոյց կը տար մեզ, թէ ինչ պէտք է լինել՝ ազգասէր հռչակվելու համար։

Այո, ընթերցող, շատ տարօրինակ լրագիր է «Մշակը»։ Նա չէ երկրպագում կղերականութեան Աստուծուն եւ ուրախանում է, շնորհակալ է լինում, երբ կղերականը նրան անաստուած է անուանում։ Նա չէ ընդունում եւ կղերականների ազգասիրութիւնը եւ հպարտանում է, երբ անբարեխիղճ, հացկատակ կղերականութիւնը նրան ազգակործան է անուանում։

Իրաւունք ունի։ Ինքներդ դատեցէք։

Լ.

—

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Հոկտեմբերի 14-ին

Տեղիս քաղաքային դումայի ձայնաւորների ընտրութիւնը նշանակված է այս ամսի 23-ին։ Ընտրողների թիւը հասնում է 2,200-ի, իսկ պէտք է ընտրվեն մօտ 60 հոգի։

Միշտ մենք լսել ենք եւ լսում ենք բազմաթիւ գանգատներ, թէ քաղաքը անտէր է, մարդիկ չունենք, ձայնաւորները անպէտք են։ Սակայն երբ գործը հասնում է նոր ընտրութիւններին, դարձեալ ընտրվում են նոյն մարդիկ, որոնք եղել են նախընթաց չորս տարում։ Առաջիկայ ընտրութեան ժամանակ էլ հաւանական է, որ նոյն բանը տեղի ունենայ, որովհետեւ առ այժմ մի առանձին հետաքրքրութիւն դէպի ընտրութիւնները չէ նկատվում։ Եթէ մի այդպիսի հարց, որ շօշափում է քաղաքի շահերի, բնակիչների բարեկեցու-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԲԺՇԿԻ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

ՕԴԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆ

(Թոքախտի բժշկութիւնը)

—

Թոքախտը մի վարակիչ հիւանդութիւն է, ինչպէս վաղուց յայտնի էր եւ ինչպէս ապացուցված է արդէն 20 տարուց ի վեր փորձնականապէս։

Նա մարդկութեան ամենամեծ թշնամին է. նա այնչափ զոհեր է տանում, որչափ ոչ մի ուրիշ հիւանդութիւն.—ոչ խոլերան, ոչ ժանտախտը։

Բաւական է ասել, որ մեռնողներից $^{1}/_{7}$-ը (նոյն-իսկ մի քանիսների ասելով $^{1}/_{5}$-ը) թոքախտից է։

Ի՞նչ զարհուրելի թիւ։ Միայն Ֆրանսիան տարին 150,000 մարդ է կորցնում թոքախտից, այսինքն, Թիֆլիսի չափ մի քաղաք։ Ռուսաստանում թոքախտից մեռնողները ամեն տարի 4 Թիֆլիս կը հիմնէին։ Եւ այդ անողորմ ցաւը կոտորում է մարդկանց ամենաուժեղ հասակում—20-ից մինչեւ 40 տարեկան—աշխատանքի, սերունդ տալու ամենալաւ հասակում։ Յաճախ ոսկալի ախտը ջնջում է ամբողջ ընտանիքներ, ամայի դարձնում օջախը, կտրում է երդիկի ծուխը։

Ո՞վ կարող է չափել այս հիւանդութիւնից ու մահից առաջացած վնասը։ Թոքախտը յարատեւ, անվերջ հիւանդութիւն է, որ կամ կամաց կամաց տանում է մարդուն դէպի ուժասպառութիւն եւ դցում է անկողին, կամ յանկարծ, մի քանի ամսվայ մէջ, սրընթաց հիւանդութեան նման կտրում է կեանքի թելը։

Հասկանալի է, թէ ինչու գիտութիւնը ամեն ժամանակներում լարել է իր բոլոր ույժերը այս ահաւոր թշնամու հետ կռւելու համար։

Ինչե՜ր չեն արված, ի՞նչ միջոցներ չեն գործադրված այս հիւանդութեան դէմ։

Մի քիչ թեթեւացնում էին թշուառների դրութիւնը, կարճ ժամանակով հանգստացնում էին նրանց տանջանքները, բայց հիւանդութիւնը շարունակում էր իր աւերիչ գործը ու զոհեր զոհերի ետեւից տանում։

1882-ին Կօխը գտաւ թոքախտի բացիլը, որը ճանաչվեց իբրեւ հիւանդութեան միակ պատճառը. այսպիսով գիտութիւնը աւելի մօտ ճանաչեց իր թշնամուն եւ աւելի ուժեղ կերպով զինվեց նրա դէմ։

Սկսվեցին նոր ձեւի բժշկութեան փորձեր—պէտք էր սպանել բացիլը թոքերի մէջ։ Բայց ինչպէս։

Զանազան տեսակ կարելի էր սպանել միկրոբին։ Կարելի էր, օրինակ, զանազան հոտաւէտ գազային դեղեր շնչել տալ հիւանդին. այս գազերը շնչառութեան հետ պէտք է տարածվէին թոքերի անկիւնները եւ այն տեղերում խեղդէին (եթէ կարելի է այսպէս ասել) բացիլը։ Կարելի էր եւ այլ կերպ—այդ նոյն դեղերը ներս տալ հիւանդին.—դեղերը պիտի ծծվէին արեան մէջ, նրա հետ տարածվէին թոքերի մէջ եւ նոյնպէս սպանէին անտեսանելի թշնամուն։

Եւ դեղագործական գործարանները սկսեցին դուրս թողնել մի շարք, մի երկար շարք դեղերի. կրէօզօտ, գուայակօլ, կրէօզօտալ, թիօկօլ եւ այլն եւ այլն։ Բայց անտեսեւ եղաւ մի բան, այն որ այդ դեղերը (նրանց հետ նաեւ ուրիշ, օրինակ, սնդիկային ու ոսկու աղեր, կարբոլեան թթու, եւ այլն), միկրոբին սպանելու համար, հարկաւոր է ահագին քանակութեամբ տալ հիւանդին, այնպիսի քանակութեամբ, որը հազիւ թէ մի որ եւ է հիւանդ կարող լինի անվտանգ տանել։ Մի բժշկի խօսքերով՝ «հիւանդը միկրոբից առաջ կը մեռնէր»։

1890 թուականին ամբողջ աշխարհը դղրդաց, մարդկանց սիրտը լցվեց նոր փայլուն յոյսով—Թոքախտի իսկական ճարը գտնված էր. գտել էր այդ փրկարար բալզամը ինքը Կօխը—բացիլի գտնողը։ Բեռլին լցվեց հիւանդներով ու բժիշկներով։ Սրանք վազել էին եկել հողագնդի բոլոր անկիւններից Գերմանիայի մայրաքաղաքը՝ Կօխին տեսնելու եւ նրա հնարած տուբերկուլինից գոնէ մի սրուակ ձեռք բերելու։ (Տուբերկուլինը բացիլներից հանած նիւթից էր բաղկացած)։ Աներեւակայելի խլրտում էր ընկել քաղաքը։ Երբէք Բեռլին այնքան օտարական չէր ընդունել իր մէջ, ինչպէս այժմ.—Նորեկների համար քաղաքում այլ եւս տեղ չը կար. լցվում էին արուարձանները։

Անհաւատալի լուրեր էին հասնում երկրիս ամեն կողմերը—հրաշքներ էին պատմում թերթերը, իբր թէ հազարաւոր թոքախտաւորներ մի երկու սրսկումից յետոյ առողջանում էին...

Սա մի այնպիսի յափշտակում էր, որի հետ կարող էր համեմատվել միայն Մեսմերի մագնիսական բժշկութիւնը անցեալ դարում։ Կօխը դառել էր մի աստուած, մի կուռք։

Յանկարծ 1891 թւի յունվարի 8-ին մեծ Վիրխովը մի ընդարձակ հետազօտութիւն հրատարակեց, որի մէջ անհերքելի փաստերով ապացուցեց, որ Կօխի տուբերկուլինը ոչ միայն չէ լաւացնում թոքախտը, այլ ընդհակառակն, աւելի եւս սաստկացնում է ու տարածում։ Սառը ջուր ածվեց ամենքի գլխին, ու փոփոխման յետ դարձան նրանք իրանց տները։

Թէօրիաբար բոլորովին տրամաբանօրէն էին գործում Կօխը եւ իտալական գիտնականները՝ արեան մէջ (կաշու տակ) սրսկելով այդ զանազան տուբերկուլինները։

Բացիլը, ապրելով ու բազմանալով մեր թոքերի մէջ, արտադրում է թունաւոր նիւթեր, որոնք յայտնի են տօկսին անունով։ Այս տօկսինն է, երեւի, որ առաջացնում է ջերմ, թուլութիւն, ուժասպառումն ու կազմուածքի ծիւրումն ու վերջը սպանում հիւանդին *)։ Բայց այստեղ կատարվում է մի տարօրինակ

*) Այժմ խիստ կարծում են, թէ Կօխի բացիլը մենակ չէ կարող այդ աւերումներն առաջացնել, այլ թէ նրան օգնում են ուրիշ միկրոբներ։

Թեան եւ այլ կարեւոր խնդիրներ, մեզ չէ հետաքրքրում, ապա ինչը մեր հասարակական կեանքում պէտք է մեզ հետաքրքրէ։ Մի՞թէ չէ կարելի մի քանի նախապատրաստական ժողովներ անելով այդ 2200 ընտրողների մէջ ընտրել 60 հոգի անաչառ, դէպի հասարակական գործերը սէր ունեցող, հասարակական ցաւերն ըմբռնող, քիչ թէ շատ զարգացած եւ լայն աշխարհայեցողութեան տէր մարդիկ, որոնք իսկապէս արժանաւոր հայրեր լինէին մեր քաղաքին եւ մեր բազմաթիւ ցաւերից գոնէ մէկ մասը դարմանէին։

Ասել թէ դժուար է, չէ կարելի, կամ մարդիկ չունենք, այդ աւելի քան անբարեխղճութիւն կը լինի մեր կողմից։ Եթէ փնտռեն, կարող են գտնել, ճիշտ է, մեր համալսարանաւարտ ձայնաւորները իրանց վրա դրած յոյսերը չարդարացրին եւ, աւելին կասենք, նոյնիսկ հրապարակեցին հասարակութիւնը իրանց անտարբերութեամբ դէպի հասարակական գործերը, բայց չէ՞ որ նրանք չեն միմիայն. ուրիշ շատերը կան. նրանց փոխարէն նորերին կարելի է ընտրել. գուցէ այդ նորերը, որոնք խօսքով միշտ սէր են յայտնում դէպի հասարակական գործերը, նոյն-իսկ գործով էլ ցոյց տան։ Ինչո՞ւ չը փորձել։

Աւաղ, մեզանում ընտրողներին հասարակական շահը չէ առաջնորդում, այլ անձնականը։ Ընտրութիւնները կատարվում են միշտ «խաթրի համար»։ Ի՞նչպէս կարելի է այս-ինչ աղային կամ հաջիին սեւ գցել, չէ՞ որ նա հարկաւոր մարդ է։ Այո՛, հարկաւոր մարդ է միմիայն անձնական շահի տեսակէտից եւ ոչ ընդհանուրի—քաղաքի։

Կան աղաներ եւ հաջիներ, որոնք մի քանի շրջան շարունակ ընտրվել են ձայնաւոր, սակայն եթէ հարցնէք, արդեօք ինչ են արել քաղաքի համար այդ երկար տարիների ընթացքում, մարդ առանց տատանվելու կարող է ասել—ոչինչ։ Ճիշտ է, նրանք յաճախել են դումայի նիստերը եւ շատ անգամ նստած տեղը ննջել, երբ ուպրավայի զեկուցումը վերաբերվելիս է եղել հասարակութեան բարեկեցութեան. իսկ եթէ հարցը վերաբերվելիս է եղել հող ծախելու կամ կտրելով տալու նրա ազգականին կամ բարեկամին՝ նա բարձրաձայն գոչել է. միւսների հետ՝ «ուպրավայի զեկուցումը հաստատել», եթէ ձեռնտու է, իսկ եթէ ոչ՝ «գինը պակասեցնել»։

Գաւառնամակ եւ տեսայ Թուրք հասարակութեան թեկնածուների ցուցակը։ Մեծ մասը հին ձայնաւորներ են եւ մի քանի նոր անգոյն մարդիկ, որոնք անշուշտ կը պարեն հիների թելադրութեամբ։ Մենք սովորված ենք ասելու, որ այդ մարդիկ պատուաւոր տիտղոսների հիւանդութիւն ունեն, որովհետեւ նրանք գիտեն, որ հասարակութիւնը անբուժական է նրանց գործունէութիւնից, բայց դարձեալ ընտրվում են եւ ասպարէզ են քաշում իրանց նմաններին։

Եթէ այդ թեկնածուները անցնեն ձայնաւոր՝ այն ժամանակ դժուար չէ գուշակել, թէ ինչպիսի անմխիթար վիճակի կը մատնվեն մեր քաղաքի գործերը։

Պարոններ, հարկաւոր է գիտակցութեամբ առաջնորդվել եւ ոչ կուրացած կրքով։

Ֆ. Մարգանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, նոյեմբերի 20-ին

Զգուշելով ի չարը գործ դնել խմբագրութեան եւ ընթերցողների համբերութիւնը, ես չեմ շարունակում իմ համաշխատակից պ. Լ.-ի եւ իմ մէջ ծագած բանակռիւը, սակայն չեմ կարող չարդարացնել ինձ մի ծանր մեղադրանքից, որ պ. Լ. բարդում է ինձ վրա «Մշակի» № 231-ում։

«Մշակի» № 230-ում ես գրել էի, ի միջի այլոց, որ Հրատարակչական ընկերութիւնը ստիպված եղաւ գրեթէ կիսով չափ պակասեցնել թարգմանողների վարձատրութիւնը։

Գ. Լ. «Մշակի» № 231-ում ասում է, որ դա «զրպարտութիւն» է։ Հաւատացած եմ, որ այդ բառը lapsus calami է, յանկարծ է թռել գրչի ծայրից, եւ որ պ. Լ. ուզել է ասել, որ իբր իմ գրածը անհիմն բան է։

Գ. Լ. չէ պարզում, թէ ինչն է սխալ իմ գրածում—այն, որ Հրատարակչական ընկերութիւնը պակասեցրել է թարգմանիչների վարձատրութիւնը, թէ այն, որ նա պակասեցրել է կիսով չափ։

Ցանկնայն դէպս պէտք է յիշեցնեմ, որ իմ յօդուածում ես առաջադրել էի պակասեցնել բառը եւ հարցի էութիւնը հէնց այդ պակասեցնելու կամ չը պակասեցնելու մէջն էր, իսկ պակասեցնելու չափը երկրորդական հարց էր։

Գ. Լ.-ի հերքումը կարդալուց յետոյ ուզեցի ստուգել հարցը Հրատարակչական ընկերութեան վարչութեան եւ խմբագրական մասնաժողովի նիստերի արձանագրութիւններով, բայց այդ արձանագրութիւնները չը կարողացայ ձեռք բերել, ուստի ստիպված եղայ բաւականանալ հարց ու փորձ անելով այն անձանց, որոնք եղել են այդ ընկերութեան վարչական մարմինների անդամ կամ աշխատել են այդ ընկերութեան համար։

Այն բոլոր անձինք, որոնց ես առիթ ունեցայ հարցնելու, բոլորը առանց բացառութեան պատասխանեցին, որ յիրաւի Հրատարակչական ընկերութիւնը պակասեցրել է տպագրական թերթի համար տրվող վարձատրութիւնը, միայն թէ, ոմանց ասելով, ընկերութիւնը մի անգամ վարձատրութիւնը շատ պակասեցնելուց յետոյ, այնուհետեւ նորից աւելացրել է, սակայն չը հասցնելով առաջվան աստիճանին։

Վերջացնում եմ նամակս բերելով այն փաստը, որ ես ձեռքի տակ ունէի իմ յօդուածը գրելիս։

Ֆլամմարիօնի «Հանրամատչելի Աստղաբաշխութեան» համար ես ստացել եմ տպագրական թերթին (32 երես) քառասական րուբլի։

Այդ գիրքը տպվել է 1893 թւին եւ թարգմանվել է այն ժամանակ, երբ ես գրեթէ սկսող թարգմանիչ էի։

Անցնում է երկու-երեք տարի։ Հրատարակչական ընկերութեան խմբագրական մասնաժողովի անդամ պ. Վ. Լունկեվիչ 1895 թւին առաջարկում է մասնաժողովին մի շարք ժողովրդական գրքոյկներ հրատարակել, սառջարկութիւնը ընդունվում է, եւ նա ինձ նամակ է գրում ու հարցնում, արդեօք չէ՞ի համաձայնվի ես թարգմանել այդ գրքոյկներից մի քանիսը, աւելացնելով հետեւեալը. «Այստեղ կարծում են, թէ այդպիսի գրքոյկներ լաւ թարգմանել կարող էք միայն դու եւ մէկ էլ Աղայեանը»։

Ես գրում եմ համաձայնութիւնս։ Գ. Լունկեվիչ նոյն թւի յունիսի 15-ին ինձ գրում է. «Խմբագրական մասնաժողովի յանձնաժողովի յանձնարարութեամբ, ուղարկում եմ քեզ թարգմանելու հետեւեալ գրքոյկները՝ «Невольный Убійца» եւ այլն... Վարձատրութիւնը դեռ եւս չէ որոշված. ինձ ասացին սակայն, որ ես որոշեմ թերթին (32 երես այնպիսի հրատարակութեան, ինչպէս Ֆլամմարիօնը) 12 եւ 15 րուբլու սահմաններում։ Մեր մէջ մնայ, դու կը ստանաս maximum-ը, այսինքն 15 ր. տպագրական թերթին»։

Անցնում է մի տարի էլ եւ վարձատրութիւնը որոշվում է.—ինձ ուղարկում են 12 րուբլի տպագրական թերթին (այս վերջին փաստի համար այս րոպէիս ձեռքիս գրաւոր ապացոյց չունեմ, բայց եթէ նոյն իսկ ենթադրենք, որ յիշողութիւնս ինձ խաբում է եւ ես ստացել եմ 15 րուբլի, դարձեալ այդ պակաս է Ֆլամմարիօնի թարգմանութեան համար ստացած վարձատրութիւնից)։

Այդպէս ուրեմն ես անհիմն բան չեմ գրել եւ, որ գլխաւորն է ինձ համար, զրպարտութիւն չեմ արել։ Անհիմն բան ես յաճախ կարող եմ գրել եւ միշտ պատրաստ եմ խոստովանել, եթէ փաստերով ապացուցանեն, որ ես սխալված եմ. իսկ զրպարտութիւն երբէք չեմ գրել եւ, յոյս ունեմ, երբէք չեմ գրի։

Տ. Յովհաննիսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Այսօր, կիրակի, նոյեմբերի 21-ին, երեկոյեան 8 ժամին, տեղի կունենայ Կովկասեան հնագիտական ընկերութեան բացումը Թիֆլիսում։ Այդ ընկերութիւնը պէտք է լինի Մոսկվայի Կայսերական հնագիտական ընկերութեան բաժինը՝ յարմարեցրած Կովկասի պահանջներին։ Հանդիսաւոր նիստը տեղի կունենայ Թիֆլիսի հասարակական գրադարանում։ Նիստին կը նախագահէ Մոսկվայի կենտրոնական ընկերութեան նախագահ կոմսուհի Ուվարօվա։

—

Կովկասեան ցուցահանդէսում այժմ տեղի են ունենում երկրագործական եւ այլ մեքենաների փորձնական քննութիւններ։ Այսպէս ուրբաթ, նոյեմբերի 19-ին, տեղի ունեցաւ «Սիմէնս եւ Գալսկէ» ընկերութեան պավիլիօնի մօտ բամբակ մաքրելու մեքենայի փորձնական քննութիւնը. երէկ, ցերեկվայ ժամի 1-ին, փորձվեցին Տէր-Զաքարեանի եւ Շէնցի կալսիչները, իսկ մօտ օրերումս քննութեան կենթարկվի նաեւ Մամաջանեանի կալսիչը։

—

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 16-ին, երեկոյեան ժամի 6-ին, Թիֆլիսի I կլասիքական գիմնազիայի շինութեան մէջ տեղի ունեցաւ հանրակրթական կուրսերի բացումը, որին ներկայ էին դասընթացքը լսելու ցանկութիւն յայտնողներից մօտ 50 անձինք։ Մաղթանքից յետոյ կարդացվեցին դասախօսութիւններ կրօնից եւ հայրենագիտութիւնից։ Վերջին դասախօսութիւնը կարդաց գեներալ Գրեբենչչիկօվ։ Այս տարի բացված է կուրսերի երկրորդ բաժանմունք անցեալ տարվայ ունկնդիրների համար, որոնց խնդիրքով այս տարի կը կարդացվեն դասախօսութիւններ հետեւեալ նոր առարկաներից—հայրենագիտութիւնից, տիեզերագիտութիւնից, ռուսաց քերականութիւնից, ընդհանուր աշխարհագրութիւնից, պատմութիւնից եւ բանաստեղծութեան թէօրիայից։ Մտադրութիւն կար դասախօսութիւններ կարդալ եւ գերմաներէն լեզուից, բայց դասախօս չը գտնվեց։

—

Երկուշաբթի, նոյեմբերի 22-ին, Թիֆլիսում կը բացվի մի նոր տարրական ուսումնարան, որ նուիրված է Պուշկինի անուան։ Ուսումնարանը բացվում է Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան միջոցներով. նա զետեղված կը լինի Տելէգրաֆնի խուլ փողոցում, Բակշիեվի տանը։

—

Այսօր, կիրակի, երեկոյեան, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում տեղի կունենայ ներկայացում։ Կը ներկայացնվեն հայերէն լեզուով Օստրովսկու «Անմեղ մեղաւորներ» եւ Շչէգլօվի «Բնական կռիւկ» պիեսները։ Մասնակցում են հայ թատրոնական խմբի դերասանները։ Օստրովսկու պիեսը մեր բեմում դեռ շատ քիչ է ներկայացվել, ուստի պէտք է շարժէ հետաքրքրութիւն։

—

Կովկասեան ցուցահանդէսի բացման օրից մինչեւ նոյեմբերի 18-ը, ցուցահանդէս այցելել են ընդամենը 119,269 հոգի, որոնցից 4,495 հոգի ձրիաբար։

—

Կովկասի նահանգական եւ շրջանային անասնաբոյժների համաժողովը, որ պէտք է բացվէր Թիֆլիսում նոյեմբերի 23-ին, յետաձգված է մինչեւ նոյեմբերի 25-ը, որովհետեւ համաժողովի նախագահ Ռօմէր բացակայ է Թիֆլիսից։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը առաջիկայ 1902 թւականի համար 4 միլիօն րուբլուց աւելի կրէդիտ է խնդրում ուսումնարանական կարիքները հոգալու համար։

—

«Приаз. Край» լրագիրը հաղորդում է, թէ քաղաքացիական ծառայութեան վերաբերմամբ նոր մշակվող կանօնադրութեան ծրագիրը արգելում է ատիճանաւորներին պարապել գրական աշխատանքով։

—

Նոյն լրագիրը հաղորդում է, թէ ռուսաց հոգեւոր բարձր իշխանութեան կարգադրութեամբ՝ խիստ պատժի կենթարկվի այն ռուսաղաւան քահանան, որ պսակ կը կատարէ երեկոյեան։ Պատուիրվում է պսակը կատարել

բան, այն որ բացիլը ինքը մահանում է իր տօկսինի մէջ։

Այստեղից տրամաբանօրէն հետեւում է այն թէօրիան, որ եթէ արեան մէջ լցնենք այդ տօկսինը, նա կերթայ կը սպանի միկրոբին։

Սա է չիճուկային բժշկութիւնը։

Այդ ձեւի բժշկութիւնը հրաշալի ու անսպասելի աջողութիւն ունեցաւ դիֆթերիտի մէջ, որի հետ այսօր մենք մեծ աջողութեամբ կռւում ենք հակաչիճուկային կոչված տօկսինով։

Նոյն ձեւի բժշկութիւն կատարվում է եւ մի քանի հիւանդութիւնների դէմ եւ աջողութեամբ։ Տարաբախտաբար, թոքախտի դէմ դեռ եւս այդ միջոցով կռւել չը գիտեն բժիշկները եւ արած փորձերը անաջող անցան։

—

Կար մի ուրիշ հայեցակէտ էլ։ Դա հին էր, նա սրբագործվեց եւ գիտնական հիմունքների վրա դրվեց միայն Մեչնիկօվի գիւտերից յետոյ։ Մեչնիկօվը գտաւ, որ մարդուս արեան սպիտակ գնդակները (եւ առհասարակ մեր կազմուածքի բջիջները) մեր մարմնի ամենազօրեղ պաշտպաններն են, որ եթէ մի օտար մարմին (օրինակ մի բակտերիա) մտնում է մեր մէջ, իսկոյն վրա են պրծնում արեան սպիտակ գնդակները ու կլանում, ոչնչացնում նրան։

Այս է իսկապէս այն կռիւը, որ մեր կազմուածքը անդադար մղում է այն անհամար բակտերիաների հետ, որոնցով լիքն են օդը, ջուրը, հողը եւ որոնք միշտ անդադար սոսկալի քանակութեամբ մտնում են մեր թոքերը, մեր ստամոքսը եւ այդ տեղերից լցվում մեր արեան մէջ։

Թոքախտաւորի սենեակը, այսպէս ասած, լիքն է թոքախտային բացիլներով, եւ մի քանի րոպէ այնտեղ անց կացնողը անհամար միլիօններ բացիլներ է կուլ տալիս ու ներշնչում, բայց ինչէ՞ թոքախտաւորին շրջապատողները բոլորն էլ չեն վարակվում։ Որովհետեւ շատերի մէջ ինքնապաշտպանողական ոյժը մեծ է, կամ պարզ ասած, սպիտակ գնդակը աւելի ուժեղ է քան Կօխի բացիլը եւ արգելք է լինում նրա աճմանը։

Այստեղից հասկանալի է, որ քանի նուաղ ու թոյլ է մարդու կազմուածքը, այնքան աւելի դիւրին է նրա վարակվելը եւ այնքան աւելի արագ է ներգործում նրա վրա բացիլը։

Այստեղից—բժշկութեան մի ուրիշ ձեւ,—ոյժ տալ կազմուածքին, որպէս զի նա յաղթող հանդիսանայ։

Ի՞նչպէս։

Լաւ սնունդով։ Պէտք է ուտեցնել, շատ ուտեցնել,—կաթ, կումիս, կէֆիր, ձու, միս, (մանաւանդ հում միս), չորացրած միս, իւղեղէն, ձկան իւղ, յետոյ երկաթ, մկնդեղ եւ այլն։ Եւ սկսվեց այն միջոցը, որ գործադրըվում էր տնային կենդանիներին ու թռչուններին (խոզ, հաւ, սագ, հնդկահաւ) գիրացնելու համար,—այն է ստիպողական սընընդատուութիւն (gavage)։

Բժշկութեան այս սիստեմը որչափ էլ լօգիկային լինէր, որչափ էլ օգտաւէտ որոշ դէպքերում՝ այնու ամենայնիւ անկարող էր լինում սպանել միկրոբը, մանաւանդ որ յաճախ բժիշկը հանդիպում էր անկարելիութեան այդ gavage-ը գործադրելու համար, որովհետեւ կամ հիւանդը բոլորովին զուրկ էր լինում ախորժակից կամ մարսողութեան խանգարումն էր ստանում։

—

Առաջարկված եւ գործադրված են մի քանի ուրիշ բուժական միջոցներ էլ, օրինակ ջրաելեկտրաբուժութիւն, զանազան կենդանիների (այծի) արիւն, մարմնամարզութիւն, եւ այլն. բայց կրկնում ենք, նրանցից ոչ մէկը չարդարացրեց իր վրա դրած յոյսերը։

Սակայն նրանցից իւրաքանչիւրը օգտաւէտ է, հետեւաբար նրանց ներդաշնակ, միահամուռ գործադրութիւնը պէտք է աւելի եւս ազդէր։ Եւ յիրաւի, ոչ մի բժիշկ չէ բաւականանում մի ձեւով միայն, այլ միշտ գործ է դնում մի շարք միջոցներ եւ այնու ամենայնիւ ստացած արդիւնքը այնքան փոքր է, որ մարդ յուսահատվում է։

Այսպէս, չը նայելով բժիշկների դարաւոր աշխատանքին, ոչ մի վստահելի միջոց չը գտնվեց թոքախտի դէմ։ Մեր ձեռքում եղած զէնքերը, ճշմարիտ է, շատ են նուազեցնում բացիլի աւերիչ ու սպանիչ ոյժը, բայց, տարաբախտաբար, հազուագիւտ դէպքերում միայն կարող են լինում ոչնչացնել նրան ու ընդմիշտ փրկել հիւանդին նրա ճիրաններից։

—

—Ուրեմն թոքախտը անբուժելի հիւանդութիւն է, կը հարցնէ ընթերցողը։

—Ո՛չ, նա միանգամայն բուժելի է, միայն դեղերը եւ միւս բուժական միջոցները անզօր են՝ եթէ հիւանդը վատ առողջապահական պայմանների մէջ է գտնվում։

—Ահա թէ ինչ է ցոյց տուել դարաւոր փորձը. լաւ օդ, լաւ սնունդ, հանգիստ ու կանոնաւոր կեանք,—դրանք են այն առողջապահական պայմանները, որոնք (բժշկական խնամքի հետ միասին) կարող են բուժել թոքախտաւորին։

«Թոքախտի բժշկութեան մէջ, ասում է պրօֆ. Բուշարը, առողջապահական բարելաւումը պիտի առաջին տեղը բռնէ»։

Բժ. Բրեմիեր դեռ 1854-ին մի շարք հետազօտութիւններից հետեւցրեց, որ թոքախտը բուժելի հիւանդութիւն է, եւ առաջինը եղաւ, որ համոզիչ կերպով քարոզեց օդաբուժութեան (կլիմայաբուժութեան) սկզբունքը առանձին հիմնարկութիւնների կամ բուժատեղերի (սանատօրիների) մէջ։ Իսկ 1860-ին անգլիացի Բեններտը, թոքախտով հիւանդացած, եկաւ Մենտօն (Միջերկրականի ծովեզրը) եւ այնտեղ բժշկվեց, նա ջատագով դառաւ կլիմայական բժշկութեան, եւ Մենտօն ու ամբողջ ֆրանսիական ու իտալական ծովեզրը ճանաչվեց իբրեւ բուժատեղի թոքախտաւորների համար։ Այնուհետեւ օդով բժշկվելու գաղափարը ամրապնդվում է եւ դառնում է մի ամբողջ խիստ բուժական սիստեմ։

Այս սիստեմի մասին է, որ մենք ցանկանում ենք խօսել մի քիչ մանրամասնօրէն։

Բժշ. Վ. Արծրունի

անպատճառ ցերեկով եւ առաւելապէս պատարագից յետոյ:

—

Ուրբաթ, նոյեմբերի 18-ին, Թիֆլիսի արտիստական թատրոնում տիկին Վօլգինայի խումբը ներկայացրեց «Пережитое» պիեսը: Գլխաւոր դերը, այն է Նատալիայի պատասխանատու եւ դժուար դերը, կատարեց Տիրասպօլսկայան: Նա խաղում էր բնական, հաւատարիմ հոգեբանական պահանջներին եւ բոլորովին գրաւված իր դերով: Միւս դերակատարներից բաւարար էին Եւգենիեւան եւ Պետիպա:

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ կազմվեց մի առանձին մասնաժողով համալսարանական րէֆօրմների հարցը քննելու համար: Մասնաժողովը կը սկսէ իր պարապմունքները՝ մշակելով եւ կարգի բերելով այն նիւթերը, որ ուղարկել են մինիստրութեան համալսարանական խորհուրդները: Մասնաժողովի անդամներ նշանակված են—նախագահ-ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի խորհրդի Րէնար, նոյն խորհրդի անդամներ Եզեանց, Լատիշեվ եւ Գորդլեւս:

—

Ֆինանսների մինիստրութիւնը մտադրութիւն ունի հիմնել Պետերբուրգում թանաքի արքունական գործարան: Ռուսաստանի պետական հիմնարկութիւնները իւրաքանչիւր տարի գործ են ածում 200,000 րուբլու թանաք:

—

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 17-ին, երեկոյեան, ժամը 8-ին, տեղիս դումայի դահլիճում կայացաւ եկող քառամեակի համար նոր քաղաքագլխի եւ ուպրավայի մի անդամի ընտրութիւնը, նախագահութեամբ բժիշկ Գուլինսկու: Նախ որոշեցին ռոճիկի հարցը: Քաղաքագլխի ռոճիկի համար առաջարկողներ եղան ոմանք 3000 ր. եւ ոմանք 3600 եւ 4000 րուբլի, իսկ անդամի համար 1200 եւ 1500 րուբլի: Գաղտնի քուէարկութեամբ որոշվեց քաղաքագլխի համար 3600 ր. (նախկին ռոճիկը 2400 ր. էր) եւ ուպրավայի անդամի համար 1200 րուբլի:—Դրանից յետոյ կայացաւ քաղաքագլխի ընտրութիւնը: Գաղտնի քուէարկութեամբ 35 ձայնով ընդդէմ 2-ի կրկին վերընտրվեց նախկին քաղաքագլուխ պ. Գեղամ Տէր-Պետրոսեանցը: Երբ յայտնվեց ընտրութեան հետեւանքը՝ ամբողջ դահլիճը դղրդաց երկար եւ անվերջանալի ծափահարութեամբ, որից յետոյ վեր կացաւ պ. Գ. Տէր-Պետրոսեանց եւ յայտնեց շնորհակալութիւն հետեւեալ մի քանի խօսքերով. «Յայտնում եմ իմ խորին շնորհակալութիւնը ձեր համակրութեան համար: Անցեալ քառամեակի մէջ, որքան ոյժերս ինձ թոյլ տուին, աշխատեցի իմ հայրենի քաղաքի համար. յոյս ունեմ ապագայում եւս նոյնպէս աշխատել եւ չը պակասեցնել եռանդս, յենված դումայի գործունէութեան վրա»: Այս խօսքերից յետոյ կրկին դղրդաց դահլիճը ծափահարութեամբ: Այնուհետեւ կայացաւ ուպրավայի անդամի ընտրութիւնը, քաղաքագլուխ Տէր-Պետրոսեանցի նախագահութեամբ: Ուպրավայի անդամի համար առաջարկվեցին երեք թեկնածուներ, սակայն գաղտնի քուէարկութեամբ, ձայների առաւելութեամբ, կրկին վերընտրվեց նախկին անդամ պ. Մ. Տէր-Սարգսեանցը, որին նոյնպէս պատուեցին երկար ծափահարութեամբ: Ժամը ճիշտ 10-ին ժողովը վերջացաւ»:

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Բագուի զինւորագրական ատեանը երէկ, նոյեմբերի 15-ին, Բագուի գաւառապետ Բօղդանովիչի նախագահութեամբ, սկսեց նորակոչ զինւորներին վիճակ գցելու գործը: Այս տարի շատ կան ռուսներ՝ Ղուբայից, Հուսարից, Նիկոլայեվկայից, Վլադիմիրօվկայից, Միխայլօվկայից, Ելենօվկայից եւ Բօրիս-Գօլսկից. հայեր՝ Ղուբայից, Հուսարից, Քիլվարից եւ Նոր-Խաչմազից. հրէաները միմիայն Ղուբայից են եւ 68 հոգի են: Պարապմունքները դեռ կը տեւեն քանի օր»:

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Նոյեմբերի 16-ին 10—15 լէզգիներ իրանց ընտանիքների հետ ցամաքային ճանապարհով փախչում էին Թիւրքիա երկու Թիւրք ուղեցոյցների հետ: Բայց կորդոնի մօտ, Ճորոխի վրա, բռնվեցին սահմանապահ զինւորներից եւ բերվեցին տեղիս մաքսատունը, որտեղից ռոքով պիտի ուղարկվեն իրանց հայրենիքը: Առհասարակ այսպիսի դէպքեր շատ են պատահում այստեղ»:

—

ԹԵԼԱՒԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 10-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանի սեսսիան քննում էր Թելաւի գործակալ Գէորգ աւագ քահ. Տէր-Սարգսեանցի եւ քաղաքային դըպրոցի կրօնուսոյց Կարապետ քահ. Ասլանեանցի գործը: Նրանք մեղադրվում էին փոխադարձ համաձայնութեամբ կեղծ մետրիքական վկայական կազմելում: Կարապետ քահ. Ասլանեանցը, կամենալով որ իր դուստր Թէկղին ընդունված լինի տեղիս սուրբ Նունէի օրիորդական դպրոցում՝ մի տարի պակասեցնում է նրա իսկական տարիքից եւ ներկայացնելով գործակալին՝ գործակալը վաւերացնում է իր ստորագրութեամբ եւ կնիքով: Վկաների ցուցմունքից երեւաց, որ այդ կեղծիքը կատարվել է գիտակցաբար: Դատարանը հետեւեալ վճիռը կայացրեց. Կարապետ քահանայ Ասլանեանցին զրկել բոլոր իրաւունքներից, քահանայութիւնից եւ մի տարով բերդարգելութեան ենթարկել: Միջնորդել Թագաւոր Կայսրի առաջ արդարադատութեան մինիստրի միջոցով՝ այդ պատիժը փոխարինելու չորսամսեայ բանտարկութեամբ: Գործակալին—որպէս խաբվածի—արդարացնել: Բայց, ինչպէս լսում ենք, գործակալի դէմ սկսվում է նոր գործ, կրկին կեղծիքի առիթով: Ցաւալի է»:

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Հոկտեմբերի 14-ին մեզ մօտ լուսնի խաւարում էր, որ մօտաւորապէս տեւեց մի ժամ: Տգէտ ամբոխը հրացաններ էր արձակում, պղնձէ ամօթներ էր ծեծում եւ աղաղակներ արձակում: Դա դեռ զարմանալի չէ: Զարմանալին այն է, որ հայոց եկեղեցու (միայն հայոց, ուրիշներինը—ոչ) զանգակներն էլ էին ղօղանջում»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բէլգրադի լրագիրները նկարագրում են նորերումս սերբիական արքայական պալատի գահական դահլիճում տեղի ունեցած հանդէսը, երբ Ալէքսանդր թագաւորը, մետրապօլիտի, սենատորների եւ պատգամաւորական ժողովի անդամների ներկայութեամբ, երդումն տուեց հաւատարիմ լինելու նոր սահմանադրութեան: Կանգնելով գրակալի առաջ եւ համբուրելով խաչը, նա բարձր ձայնով ասաց. «Ես, Ալէքսանդր I, թագաւոր Սերբիայի, երդվում եմ Ամենակարող Աստուծու անունով, որ կը պաշտպանեմ թագաւորութեան անկախութիւնն եւ միութիւնը, կը կառավարեմ երկիրը համաձայն սահմանադրութեան եւ օրէնքների, կը պաշտպանեմ ժողովրդի իրաւունքների անձեռնմխելիութիւնը եւ իմ բոլոր գործերի ու արարքների մէջ կը ղեկավարվեմ ժողովրդի բարիքով: Թող Աստուծու օրհնութիւնը լինի ինձ վրա»: Թագաւորի երդումից յետոյ՝ լսվեցին «ժիվիօ» աղաղակների ցնծալից ձայներ:

—«Daily Telegraph» լրագրի Պետերբուրգի թղթակիցը հաղորդում է, թէ մի ռուս բարձրաստիճան անձն յայտնել է նրան, որ Բաղդադի երկաթուղային գծի շինութիւնը Գերմանիայի միջոցով կարող է ապագայում քաղաքական բարդութիւններ առաջ բերել այդ պետութեան եւ Ռուսաստանի մէջ.—Գերմանիան կաշխատի, անշուշտ, իրաւունք ձեռք բերել գաղթականութիւններ հաստատելու այդ գծի ուղղութեամբ, այն-ինչ այդ բանը չէ կարող ձեռնտու լինել ռուսական շահերի տեսակէտից:

—«Temps» լրագրին հեռագրում են Ցէտինէից, թէ կարճ ժամանակից յետոյ այդ քաղաքում, չէրնօգօրական իշխան Նիկոլայի նախագահութեամբ, տեղի կունենայ մի կօնֆէրէնցիա, որին կը մասնակցեն՝ Ռուսաստանի կողմից նրա ներկայացուցիչ Վլասօվ, Սերբիայի կողմից—Անտօնիչ եւ Բուլղարիայի կողմից—Կօնստանդինօվիչ: Կօնֆէրէնցիայի նպատակն է պարզել Բալկանեան պետութիւնների փոխադարձ յարաբերութիւնների հարցը, նոյնպէս եւ այն դիրքը, որ պէտք է բռնեն նրանք Մակեդօնիայի, հին-Սերբիայի եւ Ալբանիայի վերաբերմամբ:

—Գերմանական կայսր Վիլհէլմ II-ի որդին, պրինց Ադալբէրտ, մօտ ժամանակներումս այցելեց Կ. Պօլիս: Գերմանական լրագիրները հաղորդում են, թէ այդ առիթով գերմանական կայսրի եւ կայսրուհու ու սուլթանի մէջ տեղի ունեցաւ սրտագին հեռագիրների փոխանակութիւն: Այդ տեղեկութիւնը ուշադրութեան արժանի է ներկայ րօպէում, երբ եւրօպական մեծ պետութիւններից մի քանիսի յարաբերութիւնները Թիւրքիայի հետ կարելի է աւելի թշնամական համարել, քան բարեկամական, եւ երբ, ինչպէս հաղորդում է «Րէյտէրի գործակալութիւնն» եւ նրա հետ միասին ֆրանսիական շատ լրագիրներ, պետութիւնների մէջ բանակցութիւններ են կատարվում Թիւրքիայի ներքին գործերի մէջ միջամտելու համար յօգուտ քրիստոնեաների:

—Հոկտեմբերի 25-ին Շօտլանդիայում քաղաքական ճառեր արտասանեցին թէ ազատամիտների պարագլուխ Կէմպբէլ-Բաններման եւ թէ պահպանողականների ներկայացուցիչ Չէմբէրլէն: Վերջինը իր ճառի մէջ, բստ սովորականին, գովաբանեց պահպանողական կառավարութեան քաղաքականութիւնը եւ Անգլիային պատահող բոլոր թշուառութիւնների մեղքը բարդեց իրլանդացիների եւ այն ազատամիտների վրա, որոնք համակրում են իրլանդացիներին եւ բօէրներին: Կէմպբէլ Բաններման, ընդհակառակը, ազատամիտների միութեան ժողովում իրան կողմնակից յայտարարեց իրլանդական հօմրուլի եւ խիստ կերպով յարձակվեց կառավարութեան քաղաքականութեան վրա: «Տանը, ներքին գործերում,—ասաց ճառախօսը,—ներկայ կառավարութիւնը ոչ մի օգուտ չէ բերում, իսկ դուրսը, արտաքին քաղաքականութեան մէջ, նա ուղղակի վնասում է Անգլիայի շահերին եւ ամենից աւելի հարաւ-աֆրիկական պատերազմով, որ վերջ ի վերջոյ բանը կը հասցնէ այն տեղը, որ Անգլիան կը կորցնէ իր բոլոր հարաւ-աֆրիկական տիրապետութիւնները»:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

Ես երէկ մտայ հարեւան խանութը լուցկի գնելու: Խանութպանը շատ ուրախացաւ ինձ տեսնելով:

—Մէ բան պիտի հարցնիմ, սկսեց նա: Միթէ, պարոն, դրուստ է ինչ վուր ասում ին Թըէատրի մասին:

—Ի՞նչ թատրոնի, հետաքրքրվեցի ես:

—Մեր հաուց Թըէատրի մասին:

—Ի՞նչ են ասում, հարցրի ես:

—Ասում ին, յայտնեց նա շուարած դէմքով, վուր դերասան Պետրոսեանը պիտի Օֆէլիա խաղայ:

—Ի՞նչ, բացականչեցի ես:

—Օֆէլիա, կրկնեց նա:

—Ես չը կարողացայ ծիծաղս պահել:

—Ի՞նչ էք ասում, դիմեցի նրան, դուք գիտէք թէ ինչ է Օֆէլիան:

Գիդիմ, գիդիմ, վունց չիմ գիդի. Համլէտի սիրած աղջկայ մասին իմ ասում: Դուն իս իմ պարոնը, իս սիրում իմ Համլէտը: Էրկու ջեռ Ադամեանին իմ տեհի ու խիստ հաւնեցի, մըտաքէմէս չէ դուս գնում: Գիդիմ Օֆէլիէն ով է:

—Էհ, միթէ դուք էլ հաւատացիք մի այդ տեսակ լուրին, հարցրի ես:

—Աւտալու չէր, չարունակեց նա, ամա աստղը հաստատ խօսք ասից: Իս էլ մէրաշ արմըցայ թէ Պետրոսեանը, էնէնց հասալիկ ու ջանով տղամարդը, վո՞ւնց պիտի Օֆէլիի դերը խաղայ: Ամա վուր ասին:

—Բայց ինչպէս հաւատացիք:

—Իս էլ չէի ուզում աւտայ, օրթում կերան ու էն էլ ասին, վուր գազեթումը տպած է: Վո՞ւնց մավա չը գնայի:

Ես յիշեցի, որ լրագիրներում տպված էր թէ Սիրանոյշը պէտք է խաղայ Համլէտի դերը: Յայտնեցի այդ մասին իմ խօսակցին:

Պարզվեց թիւրիմացութիւնը:

—Ինձ ծուռն ին խաբար տուի, էտէնց է երեւում, կմկմաց նա վրդովված:

—Երեւի, հանգստացրի նրան:

Նա վախենում էր, որ մի գուցէ հանաքի ու ծաղրի զոհ դարձած լինէր:

—Է լաւ, նորից աշխուժացաւ խանութպանը. Սիրանոյշը ինչ բան ունի Համլէտի մօտ: Գանա դա նրա բանն է:

Ես բացատրեցի, որ ինքս ոչ մի տեղեկութիւն չունեմ այդ բանի մասին եւ նոյնպէս միայն կարդացել եմ լրագիրներում: Այն էլ աւելացրի, որ ֆրանսիական նշանաւոր դերասանուհի Սարա Բերնար փորձել է խաղալու Համլէտի դերը:

Խանութպանը փոքր ինչ մտածմունքի մէջ ընկաւ:

—Լաւ, վուր հըմի Սիրանուշը Համլէտ դառնայ, էն վուխտը ո՞վ պիտի Օֆէլիի դերը կատարի:

—Մէկը կը խաղայ էլի, պատասխանեցի ես:

—Օրինակ, ո՞վ, հետաքրքրվեց նա. կնի կարմա՞տ, թէ տղամարդ:

Նա երեւի մտածում էր, թէ երբ մի անգամ տղամարդի դերը կին է խաղում, կնոջ դերն էլ տղամարդ պէտք է խաղայ: Գուցէ եւ ուրիշ մտածմունք ունէր:

—Ի հարկէ կին, յայտնեցի ես:

—Ինչո՞ւ իս ի հարկէ ասում. դուն չիս գիդի, վուր առաջվայ վուխտը հէնց տղերքն էին մէ գլուխ աղջկայ շորիր հագնում ու մէյդան դուս գալի: Հին մօդէն նուր մէկանց յիդ է էկի:

Խօսակցութիւնը վերջացրինք:

—Մէ իմանանք ինչ օր ին խաղալու. կու գնանք ու թամաշա կօնինք:

Ես դուրս եկայ խանութից:

—

«Կու գնանք ու թամաշա կօնինք»:

Այս խօսքերը երկար ժամանակ հնչում էին իմ ականջում:

Կը գնան ու թամաշա կանեն:

Ինչո՞ւ օտարոտի ու անսովոր բանով չը հետաքրքրվեն: Ինչո՞ւ չը տեսնեն դերասանուհուն տղամարդի դերի մէջ դրամայում:

Թող տեսնեն:

Մի՞թէ Սիրանոյշը, որ կատարում է կանացի պատասխանատու դերեր, որ գիտէ բեմի վրա տանջվել, յուզվել, հեգնել, կռուել եւ արտայայտել մարդկային հոգու ամեն տեսակ զգացմունքները, միթէ նա ընդունակ չէ կարող լինել արտայայտելու նոյնը տղամարդու դերում:

Ինչո՞ւ չէ:

Կարող է եւ այդտեղ ընդունակութիւններ ցոյց տալ:

Դա մի փորձ է, դա մի թատրոնական զուարճութիւն է:

Իբրեւ բացառութիւն, դա մի հետաքրքրական բան է: Մի անգամ կը գնանք, կը նայենք եւ դրանով կը վերջանայ բոլորը:

Դա, կասեն, բացառութիւն է, որից յետոյ դարձեալ կը գայ կանօնաւոր, սովորական նորմալ դրութիւնը:

Այո, բայց ո՞րն է այդ կ ա ն օ ն ա ւ ո ր, ս ո վ ո ր ա կ ա ն եւ ն ո ր մ ա լ կոչվածը:

Ո՞րքան ապահով եւ հաստատ է այն թատրոնական գործը, որ պէտք է կրէ իր վրա կանօնաւոր առաջ գնացող հիմնարկութեան անունը:

Ահա այդ է գլխաւոր հարցը:

Բացառութիւնները անցողական հետաքրքրութիւն կը գրգռեն եւ կանցնեն: Բայց կանօնաւոր գործը պահանջում է յարատեւ զգացմունքներ:

Մինչեւ այժմ էլ մենք կանօնաւոր կեանքով չենք ապրել եւ կանօնաւոր գործերով չենք զբաղվել:

Եղած բացառութիւններին կաւելանան նոր բացառութիւններ, գուցէ տաղանդաւոր բացառութիւններ:

Բայց դրանց հետ մարդ հաշտվում է այն ժամանակ, երբ տեսնում է, որ բաւականաչափ ջանքեր են ածվում կանօնաւոր եւ նորմալ գործ ստեղծելու եւ ապահովելու:

Բացառութիւնների համար գուցէ միշտ կը գտնվեն մարդիկ, որոնք կը յաճախեն թատրօն, «կու գնան ու թամաշա կօնին»:

Բայց կարեւոր է, որ մեր հասարակութեան, մեր ժողովրդական խաւերին գրաւողը լինէին կանօնաւոր թատրոնական ներկայացումները, որ խելացի կազմակերպված գործը կենտրոնացնէր իր վրա մարդկանց ուշադրութիւնը եւ համակրութիւնը:

Երբ այդ կայ, հիմնականը ապահովված է. բացառիկ օտարոտի երեւոյթները դառնում են գեղեցիկ զուարճութիւններ, հետաքրքիր նորութիւններ:

Վրձին

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

19 նոյեմբերի

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՎ: Հանդիսաւոր կերպով բացվեց Պուշկինի անուան երեք-դասարանեան քաղաքային դպրոցը, որ հիմնել է քաղաքային դուման բանաստեղծի ծննդեան հարիւրամեակը յաւերժացնելու համար:

ՆՕՎՕ-ՄԱՐԳԵԼԱՆ: Զինւորական մինիստրը անց կացրեց Ֆէրգանեան շրջանում նոյեմբերի 14-ը, 15-ը եւ 16-ը: Նա այցելեց զօրքերը, կառավարչական հիմնարկութիւնները, դըպրոցները, բամբակ մաքրող գործարանները: Կօկանդ, Մարգէլան եւ Անդիժան քաղաքներում ժողովրդի ահագին բազմութիւն հրացմունքով եւ ուրախութեամբ ողջունում էր մինիստրին: Մարգէլանում զինւորական մինիստրը այցելեց պարահանդէսը զինւորական ժողովարանում: Բոլոր քաղաքները գեղեցիկ կերպով զարդարված էին կամարներով, դրօշակներով եւ կանաչով, իսկ երեկոյեան լուսավառութիւն կար:

ՊԱՐԻԶ: Լրագիրները կարծում են, որ այն նաւատորմը, որը իսկապէս Թիւրքիա ուղեւորվեց, հրաման ընդունեց վերադառնալ, որովհետեւ սուլթանը զիջեց: «Gaulois» լրագրի խօսքով, Բամբէտ հեռագրեց երեկոյեան, որ Աբդուլ-Համիդը ֆրանսիական կառավարութեան բոլոր պահանջած պայմաններն ընդունեց:

ԼՕՆԴՕՆ: «Daily News» լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ, Հնդկաստանում շտապով պատրաստութիւններ են տեսնվում արշաւախումբ ուղարկելու դէպի Իւննան եւ Եանցզէի վերին ընթացքը: Արշաւախումբը, լուրերին նայելով, քաղաքական նպատակ կունենայ եւ կը կատարէ տեղագրական չափումներ:

ԽՐԻՍՏԻԱՆԻԱ: Այսօր յանկարծակի մեռաւ խաղաղութեան պրէմիաներ տալու համար կազմված Նօբէլեան նօրվէգական մասնաժողովի նախագահ դօկտոր Բէրնհարդ Գէտց:

ՏՈՒԼՕՆ: Ծովապետ Կայլարի դիվիզիան երէկ առաւօտ անջատվեց միջերկրական նաւատորմից: Այդ դիվիզիան անկասկած կը գայ Թիւրքաց ջրերը կիրակի երեկոյեան կամ երկուշաբթի առաւօտ:

ՏՈՒԼՕՆ: Հաւանական է, որ ծովապետ Կայլարի դիվիզիան վերադառնայ միջերկրական նաւատորմի հետ միասին:

ՊԱՐԻԶ: Ծովային մինիստրը չը ստացաւ հաստատող տեղեկութիւն Կայլարի դիվիզիայի Տուլօն վերադառնալու մասին:

ՊԱՐԻԶ: Ծովային մինիստրը միջերկրական նաւատորմի գլխաւոր հրամանատար ծովապետ Միգրէից հեռագիր ստացաւ, որի մէջ հաղորդվում է, որ նաւատորմը եկաւ Տուլօն եւ հրամանը կատարված է:

ՄՈՍԿՎԱ։ Հոկտեմբերի 19-ին Բէգէնբերգի գրասենեակի մէջ Դոլգորուկովսկայա փողոցի վրա ներքնայարկում բռնկված բենզինից պայթիւն առաջացաւ. Հրդեհը երկու անգամ վերադարձաւ. Հրդեհը հանգցնելու համար, որովհետեւ կրկին հրդեհ էր սկսվում նոր պայթիւններից, հինգ հրդեհաշէջներ սաստիկ այրուածներ ստացան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հոկտեմբերի 19-ին Կայսերական Ալէքսանդրեան լիցէյը հանդիսաւոր կերպով տօնեց իր հիմնարկութեան 90-ամեայ տարեդարձը։ Կայսերական գիտութիւնների ակադեմիայի ռուսաց լեզուի եւ գրականութեան բաժանմունքի հրատարակական հանձնաժողովը, որ նշանակված կարգադրել Պուշկինի եւ պրոֆէսոր Կոտլեարեւսկու պրեմիաները, այս տարուայ Պուշկինի անուան 1000 րուբլիանոց լիակատար պրեմիան տրված է Սօկօլօվսկուն՝ Շէքսպիրի բոլոր գրուածների թարգմանութեան եւ բացատրութեան համար։ Պուշկինեան կէս պրեմիաներով պարգեւատրված են Սոաււինովսկին եւ Զաւիցկին աշխատութիւնները։ Կոտլեարեւսկու 1000 ռ. լիակատար պրեմիան տրված է Բոլինսկուն «Չէրնօզօրիան իր անցեալում եւ ներկայումս» անուանով հետազօտութեան համար։

20 հոկտեմբերի

ՕԴԵՍԱ։ Զրահեզմաններին պատող Ռուսաց Կայսերական ընկերութեան Օդեսայի շրջանի նախագահ եւ Օդեսայի քաղաքագլուխ կոմս Շուվալով բարձր ունեցաւ Սպարայից ստանալու Նորին Կայսերական Մեծութեան հեռագիրը [illegible] ները եւ վերառաքում են Ամենաբարձրեալին ջերմ աղօթքներ՝ Ձեր Կայսերական Մեծութեան, Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորովնայի եւ ընկերութեան Օգոստափառ Հովանաւոր Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնայի թանկագին առողջութեան եւ երկարակեցութեան համար»։

ՍԱՄԱՐԱ։ Հոկտեմբերի 16-ին, երեկոյեան 7 ժամին, Շիրեայեվի մօտ այրվեց լաստաձիգ «Природа» շոգենաւը, որ ապահովագրված էր «Նակոր» ընկերութեան մօտ։ Խեղդված են լաստատէր Կիրիլլին, նրա կինը, նաւապետի երկու որդիքը եւ մեքենավարի երկու որդիքը։ Շոգենաւը բոլորովին այրվեց։

ՄՕՍԿՎԱ։ Հոկտեմբերի 19-ին նահանգական դատարանը լսեց այն գործը, որով իսկական ուսանող Աննենկով մեղադրվում էր իշխան Մենշիկով-Կորէյշից 50,000 րուբլի գումարի մուրհակներ իւրացնելու մէջ։ Դատաստանական քննութեամբ Աննենկովի մեղաւորութիւնը չապացուցվեց։ Երդուեալները մերժեցին յանցաւորութեան իրողութիւնը, եւ դատարանը արդարացրեց Աննենկովին։

ԻՐԿՈՒՏՍԿ։ «Восточное Обозрѣніе» հաղորդում է հետեւեալ սոսկալի աղէտը, որ տեղի է ունեցել Բայկալ լճի վրա.—հոկտեմբերի 15-ին, սաստիկ մրրիկի ժամանակ Փոքր ծովում, լաստաձիգ «Яковъ» շոգենաւից պոկվեցին երեք լաստանաւեր։ Սրանցից մէկը ափ նետվեց առանց վնասի, բայց միւսը ժայռերին զարկվեց ու ջարդուփշուր եղաւ, որի ժամանակ Անգարայի ձկնորսարանի 170 բանուորներ սպանվեցին ու խեղդվեցին։

ԳՐԻՑՑՍՎԱԼԴ։ Պրոֆէսորները եւ ուսանողները ապարէզ եկան բողոքով այն ճառի դէմ, որ արտասանեց Չէմբէրլէն հոկտեմբերի 12-ին։ Բողոքի մէջ նրանք ասում են, թէ զզուանքով մերժում են այն վիրաւորանքը, որ Չէմբէրլէն հասցրեց գերմանական ժողովրդին՝ 1870 եւ 1871 թուերում. մղված կռուի եղանակը համեմատելով այն եղանակի հետ, որ ներկայումս գործ են դնում անգլիացիները։

ՄԱՐՍԷԼ։ Նաւամատոյցի բանուորների ժողովում միաձայն վճռված է մասնակցել Ամստերդամի նաւամատոյցի բանուորների չարժումին, որի նպատակն է բոյկոտի ենթարկել անգլիական առեւտրական նաւերը։

ՀԱԱԳԱ։ Լէյդս նորից խորհրդակցութիւն ունեցաւ բօէրների պատուիրակների հետ։

ԳԼԱԶԳՕ։ Ժանտախտով հիւանդանալու դէպքերը հասան հնգի։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Պաշտօնական աղբիւրից հաղորդում են, թէ Լօրանդօի գործը կարգադրված է, եւ ֆրանս-թուրքական ընդհարումը կարելի է վերջացած համարել։

ԽԵՐՍՕՆ։ Հոկտեմբերի 18-ին, առաւօտեան 5 ժամին, լուսնի լուսով երեւում էր մի ձուաձեւ գունդ, որ թռչում էր երկնակամարի հարաւակողմով, Դնեպրեան գաւառի վրա, թեք ուղղութեամբ դէպի Խերսօնի գաւառը դիմելով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ եւ Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պաւլօվնա հոկտեմբերի 18-ին ուղեւորվեցին Սկերնեվիցի, որտեղից, որսորդութիւնը վերջանալուց յետոյ, կը գնան արտասահման։

Մեծ Իշխան Նիկօլայ Միխայլովիչ հոկտեմբերի 19-ին Ղրիմի վրայով ուղեւորվեց Կովկաս։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1901 թւի սեպտեմբերի 23-ին չը կայացած ժողովի փոխարէն, երկրորդ անգամ խոնարհաբար խնդրում եմ Թիֆլիսի Կաթուղիկէ (Մէյդանի ս. Գէորգ) եկեղեցու բարեպաշտ ծխականներին շնորհ բերել յիշեալ եկեղեցին, այս հոկտեմբերի 21-ին, կիրակի, առաւօտեան 11 ժամին, նոյն եկեղեցու ներքին վերանորոգութեան մասին խորհրդակցելու։

Երէցփոխ՝ Գրիգոր Բաբանդուրեան

ԱՄԵՆԱՅԱՅՏՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ

ՌՕՅԵԱԼՆԵՐ

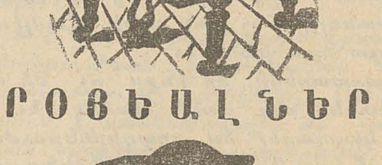

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

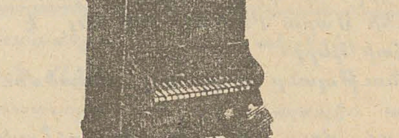

ՖԻՍ-ԳԱՐՄՕՆԻՈՒՄՆԵՐ, ՋՈՒԹԱԿՆԵՐ, ԳԻԹԱՌՆԵՐ, ՖԼԷՅՏՆԵՐ, ԿԼԱՐՆԵՏՆԵՐ, ՁԱՅՆԱԽԱԶԵՐ, ԼԱՐԵՐ, ԵՒ ԱՅԼՆ, ԵՒ ԱՅԼՆ։

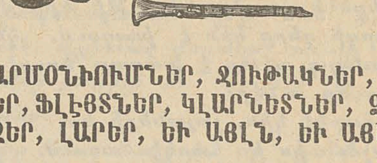

Բոլոր տեսակ գործիքների համար գինը կարելի է վճարել մաս-մաս։

ՊՐԷՅՍԿՈՒՐԱՆՏՆ

ուղարկվում է ձրի։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ԵՒ ՁԱՅՆԱԽԱԶԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ-ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ

Դ Է Պ Օ

Բ. Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

Մատակարար Կայսերական Երաժշտական Ընկերութեան

Музыкалное депо Б. М. Мириманіана, ТИФЛИСЪ.
Дворцовая у 3. Банка.
(կիր.)

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ
եւ
Դ Պ Ր Ո Ց
Ե. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(ԾՆՆԴ. ՑՈՎՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ)

(Թիֆլիս, Պուշկինսկայա № 16, այգու դիմացը)
Երեխաների ընդունելութիւնը շարունակվում է։ 1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, թէ նրա դիւանատան մէջ 1901 թւի հոկտեմբերի 24-ին, ցերեկվայ ժամի 12-ին, նշանակված է աճուրդ՝ կապալով տալու Թիֆլիսի IV քաղաքամասում գտնվող Կօսօյ փողոցի կարգաւորելու եւ ամբողջովին քարայատակելու աշխատանքները, 113,36 քառակուսի սաժէն երկարութեամբ, մօտ 700 րուբլի գումարի։ Աճուրդին մասնակցել ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանագիրը Վարչութեան շինարարական բաժանմունքում բոլոր լի օրերը ժամի 9-ից մինչեւ 3-ը։ 1—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ-ԿԻՆ
Ս. Ա. ԲԱՐԳ

ընդունում է ատամների եւ բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին, դնում է արհեստական ատամներ, հանում է ատամները, պլօմբում է եւ այլն։ Ընդունելութիւնը 8-ից մինչեւ 2 ժամ առաւօտեան եւ 4-ից մինչեւ 7 ժամը երեկոյեան։ Պուշկինեան փողոց, № 21, տուն Կուկուջանովի։ 5—15

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Օր. Սաքէնիկ
ԾԵՐՄԱՋԱՆԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան ժամը 9—2
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վանքի մեծ փողոց, տուն Մարտիրոսեանցի։
(հ. կ.) 15—60

Լոյս տեսան
ՄԱԿԱՐ ԶՄՇԿԵԱՆԻ
«Մոցի», Սեղանի», «Պատի» եւ «Армянскій Календарь»
1902 Թ. ՕՐԱՅՈՅՑՆԵՐԸ
«ՊԱՏԻՆԸ» 40 ԿՈՊ.
Միւսները սովորական գներով
Հասցէն՝ Թիֆլիս, Մակար Զմշկեան
(ե. շ.) 1—15

Կիրակի, հոկտեմբերի 21-ին
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
Հանրամատչելի ժողովրդական ցերեկվայ
ԿՕՆՑԷՐՏ
Խ. Մ. ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՅԻ
Մասնակցութեամբ ցուցահանդէսի հայկական խմբի, բաղկացած 60 հոգուց։
Տեղերի գները 10 կ., 30 կ., 50 կ. օթեակ 1 ր.
Տոմսակները վաճառվում են թատրոնի կասսայում ամեն օր, առաւօտեան 10 ժամից մինչեւ երեկոյեան 6 ժամը։
Սկիզբը 1 ժամին, վերջը—3 ժամին։ 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
Կիրակի, հոկտեմբերի 21-ին
Հայ դերասանական դրամատիկ ընկերութիւնը մասնակցութեամբ տ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ
կը ներկայացնէ
ԱՆՄԵՂ ՄԵՂԱՒՈՐՆԵՐ
Կօմէդիա 3 արար., հեղ. Օստրովսկու, թարգ. Գ. Աստմեանի
վերջը
Բ Ն Ա Կ Ա Ն Կ Օ Մ Ի Կ
Հանաք 1 արար. հեղ. Շչեգլօվի, թարգ. Գ. Աւետեանի
Սկիզբն է ժամը 8-ին 2—2

Լիակատար Բառարան Ռուսերէնից Հայերէն
(ПОЛНЫЙ РУССКО-АРМЯНСКІЙ СЛОВАРЬ)

Մօտ 100 տպագրական թերթից (1600 երես), երկսիւնեակ, սիւնեակը 64 տող։ Կազմեց
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԴԱՂԲԱՇԵԱՆ

Մամուլի տակ է եւ լոյս կը տեսնի պրակներով (выпусками). Պարունակում է ռուս լեզուի լիակատար բառամթերքը, ունի լիակատար շեշտադրութիւն, բազմաթիւ ռուսերէն օրինակներ (նոյնպէս շեշտերով) եւ քերականական ցուցումներ։ Անկանոն բայերը խոնարհած, իսկ անկանոն բառերը հոլոված են։

Բացված է բաժանորդագրութիւն։ Բաժանորդագինն է 5 ր. 50 կ. կանխիկ վճարելի։ Ցանկացողը կարող է սկզբում միայն 3 ր. վճարել, իսկ մնացածը՝ յետոյ։ Առաջին պրակը (160 երեսից) լոյս կը տեսնի երեք ամսվայ ընթացքում։ Բաժանորդագրութիւնը ընդունում է «Գուտտէնբէրգ» գրավաճառանոցը, Тифлисъ, Лорисъ-Меликовская ул., № 11, եւ հեղինակը, Тифлисъ, Армянская Нерсисянъ Семинарія. 1—5

Ֆրանսիական Ծովենաւային Ընկերութիւն
«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ»—«MESSAGERIES MARITIMES».

27-ին Հոկտեմբերի (9-ին Նոյեմբերի ըստ. ն. տ.) մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 5-ին, MEMPHIS շոգենաւը, հանդիպելով Տրապիզոն, Սամսոն, Կ. Պօլիս, Դարդանէլ, Կավալլա, Սալօնիկ, Սիրա, Պատրաս, Մարսէյլ, Հավր եւ Լօնդօն։

Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները մինչեւ Պարիզ, նոյնպէս եւ մինչեւ Շանգհայ (Չինաստանում), Վլադիվօստոկ գնացողների համար, կարելի է ստանալ Թիֆլիսում պակասեցրած գներով։

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին՝ հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Ցակոբեանին, նախկին Արծրունու գալէրէյում, № 127 գրասենեակը, տելեֆօն № 608։ Գրասենեակը բաց է 9—1 ժամը ցերեկվայ եւ 5—7-ը երեկոյեան։ 1—1

ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ VI ՇՐՋԱՆ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԾԻՐԱՋԵԱՆԻ

Ուսուցանում եւ պատրաստում է 4 ամսվայ ընթացքում։

Պարապմունքի առարկաներն են.—1) Կրկնաիտալական հաշուապահութիւն։ 2) Առեւտրական թւաբանութիւն։ 3) Թւաբանութիւն համրիչի վրա։ 4) Բանկային հաշուապահութիւն ըստ ամենայն ճիւղերի։ 5) Առեւտրական նամակագրութիւն։

Պարապմունքները սկսվելու են 10-ին սեպտեմբերի, 1901 թւի։ Կարելի է տեսնել ժամի 4-ից մինչեւ 8-ը երեկոյեան։ Հասցէն. անկիւն Էկզարխի հրապարակի եւ Ակիմօվսկի փողոցի, տ. իշխ. Շերվաշիձէ № 14։ (չ. կ.) 7—9

СЕКРЕТЪ КРАСОТЫ
ГЛИЦЕРО-ВАЗЕЛИНОВОЕ МЫЛО МОЛОДОСТИ
А. СІУ и Ко. МОСКВА. 20 коп. кус.
М. 109486

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 20 Октября 1901 г.
Электропечатня Грузин. Изд. Т—ва, Б.-Ванкская ул.